

ЦЕНТАР ЗА ИСТРАЖУВАЊА И АНАЛИЗИ

НОВУС

**Извештај од
мапирање на
НЕЕТ КАТЕГОРИИ
во Струмичкиот
микро регион**

Проект: “Иницијатива за социо-економско зајакнување на младите од Струмичкиот регион”

Финансиран од: Програмата “WB&T EmploYouth” финансирана од страна на Европската Унија, спорведувана од Фондација “Ана и Владе Дивац“ во партнерство со „Младински Сојуз Крушево“

Автор: Здружение Центар за истражувања и анализи НОВУС

Струмица, Септември 2022

Проектот „Иницијатива за социо-економско зајакнување на младите од Струмичкиот регион„ е поддржан од страна на мрежата #YouthHub Western Balkans and Turkey, финансирана од страна на Европската Унија

This project is funded
by the European Union

Содржина:

Позадина и цели на проектот

Што се НЕЕТ Категории на млади?

Актуелна состојба на НЕЕТ

Методологија на мапирање

НЕЕТ Категории во Струмичкиот микро регион

Млади кои не се во образовен процес

Млади кои не се во работен однос

Млади кои немаат поседувано никаква обука

Млади со помалку можности

Заклучоци и Препораки

Позадина и цели на проектот

Мапирањето на НЕЕТ Категории во Струмичкиот регион е активност која се имплементира во рамки на проектот „Иницијатива за социо економско зајакнување на младите од Струмичкиот регион“. Проектот го спроведува Центар за истражување и анализи НОВУС, поддржан од мрежата и програмата EmploYouth – YouthHub Western Balkans and Turkey, имплементиран од „Ана и Владе Дивац Фондација“ во партнерство со Youth Alliance Крушево со финансиска поддршка на ЕУ.

Проектот има за цел создавање можности за социо-економски развој на младите од НЕЕТ категории и млади со помалку можности, како и поддршка при зголемување на економската партиципативност на општата млада популација од Струмичкиот микро регион.

Очекуваните конкретни резултати на проектот ќе придонесат кон промоција на младинско вработување со фокус на НЕЕТ категориите и младите со помалку можности да бидат препозани во општеството, стимулирање на нивните потенцијали и професионална ориентација, како и утврдување на нивните потреби за пазарот на труд, а сето тоа пак ќе придонесе кон поттикнување на социо-економски развој и положбата на младите во заедницата. Исто така конкретните очекувани резултати ќе ја подобрат состојбата на целните групи и преку нивно вмрежување, социјализирање и промоција на нивните капацитети пред Бизнис Секторот, а воедно и ќе ја подигнат нивната свест за граѓанско учество.

Проектот ќе ги подобри техничките и менаџерските капацитети на целните групи преку зајакнување на нивните компетенции и вештини, а тоа ќе придонесе до нивна поголема самодоверба, конкуретност и подобрување на нивниот автентичен личен и професионален развој, ќе има позитивно влијание и импакт врз пошироката јавност, институциите и локалните самоуправи од Струмичкиот микро регион па и пошироко, ќе влијае младите да се стекнат поголема самодоверба за создавање на потребните контакти за успех на пазарот на трудот и градење социјален капитал, а со тоа ќе се намалат нееднаквостите меѓу различните групи млади во општеството (и тоа најчесто младите од категоријата НЕЕТ и младите што припаѓаат на маргинализираните групи или потекнуваат од или живеат на одредени запоставени/напуштени места).

Што се НЕЕТ Категории на млади

Според Eurofound: Терминот НЕЕТ - “кои не се вработени, не се во образование ниту во обука”, се однесува на млади луѓе, кои не се во работен однос (невработени млади луѓе и млади кои се економски неактивни, т.е. млади луѓе кои не работат и не се во можност да работат или не бараат работа) и не се во образование или не посетуваат некаква обука.

Главни подгрупи на НЕЕТ:

- Конвенционално невработени (Најголема група: Долгорочни или краткорочно невработени)
- Недостапни (млади со фамилијарни обврски, болни или со попреченост)
- Исклучени (Не бараат работа или образование, а не се спречени од други обврски)
- Трагачи по можности (Активни баратели, но чекаат вистинска прилика)
- Доброволни НЕЕТ (Патуват, или се занимаваат со музика, уметност и самообразување)

Ризик фактори:

- Социоекономска позадина
- Образование на родители
- Интерес на родителите за образованието на детето
- Место на живеење
- Степен на образование на детето

The infographic is titled "ШТО ПРЕТСТАВУВА МЛАДА ЛИЧНОСТ?" and "ШТО ЗНАЧИ ЗБОРОТ НЕЕТ?". It features logos for the European Union, HOBYC, YOUTH ALLIANCE, and YouthHUB. The main definition is "NEET = NOT IN EDUCATION EMPLOYMENT OR TRAINING". It lists six categories of NEET youth with corresponding illustrations: 1. Conventional NEET (long-term or short-term unemployed), 2. Inaccessible (family obligations, illness, or disability), 3. Excluded (not seeking work or education, but not prevented by other obligations), 4. Opportunity seekers (active job seekers waiting for the right opportunity), 5. Voluntary NEET (traveling, or engaged in music, art, or self-education), and 6. Youth with fewer opportunities (economic, social, or geographical barriers).

ШТО ПРЕТСТАВУВА МЛАДА ЛИЧНОСТ?
Според националната законска рамка младите се граѓани на возраст од 15-29 години!

ШТО ЗНАЧИ ЗБОРОТ НЕЕТ?
NEET = NOT IN EDUCATION EMPLOYMENT OR TRAINING

КОИ МЛАДИ ПРИПАЃААТ НА НЕЕТ ?

- Конвенционално невработени** (долгорочно или краткорочно невработени)
- Недостапни** (млади со фамилијарни обврски, болни или со попреченост)
- Исклучени** (млади кои не бараат работа или образование, а не се спречени од други обврски)
- Трагачи по можности** (активни баратели на можности кои чекаат вистинска прилика)
- Доброволни НЕЕТ** (млади кои патуваат, или се занимаваат со музика, уметност и самообразување)
- Млади со помалку можности** (млади со економски пречки, општествени пречки или географски пречки)

Во ова мапирање ќе се задржиме на НЕЕТ млади – лица од 15 до 29 години

Терминот НЕЕТ млади на ниво на ЕУ се однесува на млади кои ниту се вработени, ниту посетуваат некакво образование или обука. Оваа дефиниција исто така ги вклучува невработените млади на возраст од 15 до 29 години кои не бараат работа, не следат формално или неформално образование и младите со помалку можности кои потекнуваат од рурални или социјално исклучени средини.

Во последните децении, има значителни промени во возрастната структура на населението во Северна Македонија, а овој тренд се очекува да продолжи и во наредниот период. Уделот на младите луѓе (15-29) во вкупното население опадна од 27,9 проценти во 1970 година на 20,3 проценти во 2018 година, додека, пак, уделот на старото население (на возраст од 65 и повеќе години) се зголеми од 4,7 проценти на 20,4 проценти во истиот период.

До 2030 година уделот на младите луѓе се очекува да опадне на 16,4 проценти, додека, пак, работоспособното население (15 до 64) ќе се намали за повеќе од 100.000 лица.¹

Според МакСтат базата на податоци од последниот Попис 2021 година, Вкупното резидентно население на млади во Струмичкиот микро регион (Босилово, Василево, Ново Село и Струмица) на возраст од 15 – 29 години изнесува 13.101.²

¹ Оддел за население на Обединетите нации, Одделение за економски и социјални прашања: *World population prospects: The 2017 revision* (New York, 2017).

²http://makstat.stat.gov.mk/PXWeb/pxweb/mk/MakStat/MakStat_Popisi_Popis2021_NaselenieVkupno_Naselenie_VozrastiPol/T1019P21.px/table/tableViewLayout2/?xid=57d398e5-80bc-451e-8348-54e397918c53

Актуелна Состојба на НЕЕТ

Декларативно споменувани како иднината на општеството, младите во Северна Македонија сочинуваат речиси една четвртина од целото население, или поточно 326.733 жители од вкупно 1.836.713 на возраст од 15-29 години, од кои 31.2% на млади кои припаѓаат во НЕЕТ категоријата. Ова се бројки од последниот попис³ во Република Северна Македонија спроведен 2021 година. Сепак, и по речиси 31 години самостојност, младите се уште се на маргините на општеството, исклучени од процесите на донесување на одлуки и без механизми за нивна поддршка, најчесто поради недостатокот на можности за вклучување во социјално – политичките процеси, кои резултираат понатаму и со зголемување на економското исклучување на младите во заедницата. Како индикатор за влошената состојба на младите во Северна Македонија е податокот објавен во последниот „Индекс на младинско учество за Западен Балкан и Турција“, во кој судејќи според собраните податоци, состојбата на економското учество на младите во заедницата е особено загрижувачки во Северна Македонија, кој индикатор бележи влошување во однос со претходните години и е далеку помал од просечниот индекс на економско учество на младите во заедницата кои живеат во земјите членки на ЕУ.

Како причинско последичната врска но и позадина на влошената состојба за вработување на младите може да се бара во целокупната социјална, економска и политичка ситуација во државата, но и во несоодветните мерки и образовни програми кои ретко ги спремаат младите да бидат подготвени да излезат на пазарот на труд со компетенции кои во моментот се атрактивни и ги бара маркетингот. Од друга страна мора да се увиди и потребата за користење практики на користење и обработка на податоците од страна на државните и локални институции, училишта и сите други ентитети кои работат со млади, кои понатаму би служеле како сигурна основа за донесување и вклучување на младите во секоја одлука што се однесува на нив.

Владата на Северна Македонија исто така го има детектирано и препознаено проблемот кој овој предлог проект го адресира, со тоа што истата пристапи кон изготвување и имплементација на „Гаранцијата за млади 2018-2020“ како клучна политика за интервенција

³

[http://makstat.stat.gov.mk/PXWeb/pxweb/mk/MakStat/MakStat Popisi Popis2021 NaselenieSet/T1003P21.px/table/tableViewLayout2/?rxid=4991d1cc-f5c3-4d0d-a346-e8fd1a54e70a](http://makstat.stat.gov.mk/PXWeb/pxweb/mk/MakStat/MakStat%20Popisi%20Popis2021%20NaselenieSet/T1003P21.px/table/tableViewLayout2/?rxid=4991d1cc-f5c3-4d0d-a346-e8fd1a54e70a)

на високата ставка на невработеност, со што стана позитивен пример во регионот за справување со овој проблем. Според извештаите на Министерство за труд и социјална политика, во првите три месеци на имплементација на оваа пилот програма покажува дека во трите пилот градови Струмица, Скопје и Гостивар, се вработиле 419 лица, 196 почнале да посетуваат обука, а 160 почнале пракса во некоја компанија, со специфични индикатори во Струмица од 90 млади лица кои се вработиле, 19 кои посетувале обука за доквалификации и 24 млади лица кои отпочнале со пракса. Овој механизам, исто така е препознаен и вметнат во Националната стратегија за млади 2016-2025 во тематската област „Вработување и поддршка пред вработување“ како „повеќесекторска политика“ која соодветствува со изнаоѓање на решавање на овој проблем. Во однос на мониторингот над оваа пилот програма, Националниот младински совет на Македонија тргнувајќи од Европските практики, даде препорака за важноста за воспоставување цврсто партнерство помеѓу релевантните институции, бизнис секторот, образовните институции, граѓанскиот сектор, приоритет на кој ЦИА НОВУС во изминатата 2021 година активно работи и спроведува активности во склоп на IPA II проектот „Платформа за инвестиции во заедницата“, со кој до април 2024 година има за цел да изгради локални капацитети за меѓусекторски иницијативи кои имаат за цел социо-економски развој на заедницата.

Тргнувајќи од гореспоменатото како референца можеме да го потенцираме и фактот што Агенцијата за вработување на Република Северна Македонија, во податоците за невработеност на населението кои ги обработува на годишно ниво и по категории, истите иако делумно достапни и доста шутири и не ја опишуваат реалната слика на терен. Доколку ги разгледаме категориите на невработени кои ги има Агенцијата, националната класификација на невработени според Агенцијата е поделена во вкупно осум категории и тоа: вкупен број на евидентирани невработени лица во 2021, број на евидентирани невработени лица, невработени лица според возраст, степен на образование, според време на чекање на вработување и евидентирани невработени лица според национална припадност. Она што особено е загрижувачко во подготовката на овие годишни извештаи и статистики е фактот дека во ниту за една од тие извештаи кои опфаќаат различни категории на граѓани, нема изречна класифицираност и изразеност на NEET категоријата на млади или жени, кои според „Индексот на младинско учество за Западен Балкан и Турција“, истражувањата и анализите кои НОВУС ги има спроведено во изминатите две години на локално и регионално ниво, статистиките и препораките од повеќе извештаи на различни тела и организации, се приоритетна целна група која е честопати невидлива во категоризациите на институциите, а

всушност придонесува и составува еден поголем дел од големата слика за целосната ситуација. Доколку овие податоци им се достапни на институциите, односно доколку истите ја земат оваа група во предвид и се стави акцент на мапирање и евидентирање на истите, сигурни сме дека наративот во однос на подобрување на целата ситуација на NEET, младите со помалку можности или општата популација на млади во државата, нивната економска, социјална и политичка состојба би се подобрила значително, со тоа што со дијалог би се изнашле потребите на овие целни групи, а според тоа би се изготвиле и механизми и решенија за нивно социо економско зајакнување и интеграција во заедницата.

Доколку со анализата на проблемот и изнаоѓање на решенија се префрлиме на локално ниво и зборуваме за конкретни бројки и индикатори, статистиката според Центарот за вработување надлежен за Струмичкиот регион, во изминатата 2021 година бележи вкупно 1.326 невработени млади лица на возраст од 15 -29 години од вкупна бројка на 5.389 невработени лица и баратели на работа, што ја прави бројката на млади невработени 22.70% од вкупниот број евидентирани невработени за овој регион. Изминатиот период општина Струмица презеде одредени мерки кои ја таргетираа младинската невработеност во општината, со тоа што објави Јавен повик за пријавување и вклучување на 20 млади невработени лица од Општина Струмица во процесот на зајакнување на нивните капацитети за започнување на свои сопствени бизниси во 2022 година, од кои на крајот на овој процес, најдобрите 5 идеи произлезени од младите на обуките кои ќе бидат имплементирани во текот на овој процес, ќе добијат по 60.00 денари за стартување на свој бизнис и менторска поддршка при самото стартување. За жал иако општината ја донесе оваа ад-хок мерка, другите општини од Струмичкиот регион не го следат примерот од о. Струмица заради немање капацитет за институционална поддршка на младите во процесот на подобрување на нивната социо-економска положба. Во овој дел важно е да се напомени дека исто така освен недостатокот на активни мерки од страна на општините во овој мал регион, не постојат активни локални Стратегии за млади и акциски планови кои внатре ги уредуваат процесите и проблемите кој го адресираат воопшто младинското учество и подобрувањето на социо–економската положба на младите, што понатаму претставува проблем при планирањето на приоритетите на општинските буџетни средства и унапредување на целокупната ситуација.

Методологија на мапирање

Процесот на изготвувањето на мапирањето, експертот го спроведе во тесна координација со Центарот за истражување и анализи НОВУС, со АВРМ, со Регионалната Канцеларија за социјално претприемништво од Југоисточниот регион, Црвен Крст од Струмица како и со учество на сите засегнати страни од Југоисточниот регион. Во процесот на мапирањето земени се во предвид резултатите од Програмата за развој на Југоисточниот плански регион 2021-2026 и Стратегија за рамномерен регионален развој на Република Северна Македонија 2021 - 2031, овие два документи послужија како основа за усогласување на резултатите од мапирањето на НЕЕТ категории во Струмичкиот микро регион во рамки на проектот „Иницијатива за социо-економско зајакнување на младите од Струмичкиот регион“. При изработката на мапирањето се водеше сметка за Интегрирање на родовата перспектива во процентуалната застапеност темелејќи се на почитувањето и унапредувањето на родовата еднаквост како основно човеково право кое им овозможува на жените и мажите да го реализираат својот потенцијал врз основа на обезбедувањето на еднаков пристап до ресурси и обезбедување на еднакви можности и права за учество во општествените процеси, носи големи придобивки за севкупниот развој на заедниците, општествата и државите. Имајќи го предвид овој факт, начелата и принципите за еднаквите можности на жените и мажите кои се дефинирани во меѓународните конвенции и повелби, се интегрирани како посебни и хоризонтални мерки во стратешките документи на Организацијата на Обединетите нации, Советот на Европа и Европската Унија. Во нашата земја, тие се дефинирани со Уставот како највисок правен акт во државата и се интегрирани во националното законодавство, а исто така се дефинирани и во меѓународните договори коишто се ратификувани од нашата земја.

Значаен извор на информации за мапирањето, покрај директен разговор со млади, беа и состаноците/интервјуата со одредени институции како АВРМ, Стопанска Комора, Регионална Занаегчиска Комора, Државниот завод за статистика како и други организации на работодавци. На самите состаноци со одговорните лица беше дискутирано за нивните перцепции на пазарот на трудот и младите конкретно во Струмичкиот микро регион и каков профил на млади стапуваат во работен однос.

НЕЕТ Категории во Струмичкиот микро регион

Струмичкиот микро регион ги опфаќа општините Струмица, Босилово, Василево и Ново Село. Според последното истражување „Иднината на младите⁴“ кое беше спроведено во периодот од Мај до Јуни 2021 година од страна на ЦИА НОВУС, доколку зборуваме за Струмичкиот микрорегион како посебен дел од истражувањето, во делот на прашања поврзани со социјалниот живот на младите, кариера и можности за вработување, вклученост во политичките партиципативни процеси и (е)миграции на младите во и надвор од државата (brain drain), резултатите ни покажаа дека како приоритети на загриженост во овој регион треба да бидат земени во предвид кариерните перспективи, можностите за образование и економската независност на младите. Оценувањето на индикаторите за здоволство од кариерните можности во местото на живеење на младите, делот со понудата на соодветни работни места бележи највисока втора по ред највисока негативна оцена. Земање на фактот дека во Струмичкиот микро регион балансот помеѓу население кое живее во рурални и урбани средини е речиси 50/50, се јавува потребата да се утврди колку од младата популацијата во овој регион се млади со помалку можности и млади од НЕЕТ категории. Според останати независни истражувања исто така имаме утврдено дека младите кои припаѓаат на НЕЕТ категоријата се соочуваат со проблем на наоѓање на соодветна работа на пазарот на труд и често се соочуваат со долгорочна невработеност.

Преку активностите во проектот предвидени се директно вклучување на 100 млади од НЕЕТ категорија (во овие категории вклучувајќи ги: конвенционално невработени, недостапни и исклучени млади, трагачи по можности, доброволни НЕЕТ), или млади со помалку можности кои ќе бидат опфатени и анимирани преку прашалници и фокус групи, по 20 млади кои ќе посетат серија на три дводневни тематски обуки за личен и професионален развој, како и млади, претставници од институциите и бизнис секторот кои ќе бидат вклучени во настан за вмрежување и можности за вработување.

Мапирањето во овој извештај се однесува на Струмичкиот микро регион, со акцент претежно на руралните општини.

⁴ https://zmai.mk/wp-content/uploads/2021/10/MKD-8-Novus-Dijalog.pdf?fbclid=IwAR1GqJBBKCdz9RXboLGHRg0Z5ZxOmny3U2XHTwWJBs_BydZOOedxxxIHpzg

Вкупното резидентно население според поединечни години на возраст и пол, по општини, од Попис , 2021. Извор – МакСтат⁵ база на податоци:

Општина	Возраст	Женски	Машки	Вкупно млади
Струмица	15-29 год	4159	4111	8270
Босилово	15-29 год	1006	999	2005
Василево	15-29 год	940	981	1921
Ново Село	15-29 год	435	470	905

За цели на мапирањето се работеше на прибирање на податоци кој ја покажуваат процентуалната застапеност на категоријата НЕЕТ од Струмичкиот микро регион и тоа:

- **Процентуална застапеност на млади од Струмичкиот микро регион кои не се во образовен процес;**
- **Процентуална застапеност на млади од Струмичкиот микро регион кои не се во работен однос;**
- **Процентуална застапеност на млади од Струмичкиот микро регион кои немаат поседувано никаква обука;**
- **Процентуална застапеност на млади од Струмичкиот микро регион со помалку можности;**

Бројките од датабазата за овие 4 категории се исто така преточени во инфографици со цел поблиску да се доближи до јавноста и луѓето да станат посвесни за категоријата НЕЕТ на којашто е потребно да и се даде шанса, а не е занемарувачка.

Крајните корисници се:

- Млади од НЕЕТ категорија
- Млади со помалку можности
- Општа млада популација во Струмички микрорегион
- Институции и организации кои работат со млади
- Бизнес сектор
- Јавни институции (Центар за вработување Струмица, општини и други релевантни тела за носење одлуки и политики на локално ниво)

⁵http://makstat.stat.gov.mk/PXWeb/pxweb/mk/MakStat/MakStat_Popisi_Popis2021_NaselenieVкупno_Naselenie_VozrastiPol/T1019P21.px/table/tableViewLayout2/?rxid=57d398e5-80bc-451e-8348-54e397918c53

Млади од Струмичкиот микро регион кои не се во образовен процес

Состојбите во образованието во Струмичкиот микро регион се разгледуваат посебно за средното и високото образование, бидејќи групата млади која се мапира е на возраст од 15-29 години. Индикатори кои се разгледуваат се број на средни училишта, наставници во средни училишта, број на ученици по училиште, ученици во средно образование по наставник и број на запишани ученици во средно образование.

Средни училишта во Струмичкиот микро регион

Општина Струмица			
Училиште	Адреса	Населено место	Општина
СОУ „Јане Сандански“	Ул. Моша Пијаде 2	Струмица	Струмица
СОУ „Никола Карев“	Ул. Маршал Тито 170	Струмица	Струмица
СОУ „Димитар Влахов“	Ул. Димитар Хачи Василев 26	Струмица	Струмица

Универзитети во Струмичкиот микро регион

Општина Струмица			
Училиште	Адреса	Населено место	Општина
Универзитет "Гоце Делчев" - Штип		Струмица	Струмица
Економски факултет			
Правен факултет			
Земјоделски факултет			
Филолошки факултет			
Машински факултет			
Универзитет ФОН -Правни науки -Економски науки -Применети странски јазици -Детективи и безбедност	Елка Јанкова бб	Струмица	Струмица

Средни училишта во Струмичкиот микро регион се само 3 и тоа сите се лоцирани во о.Струмица, со тоа што на дел од младите кои припаѓаат во НЕЕТ и потекнуваат од рурални средини тешко се одлучуваат на тоа секојдневно да патуваат од своето место на живеење до о.Струмица па дел од нив остануваат надвор од образовен простор.

Редовни средни училишта, паралелки, ученици, наставници, по општина, по пол, по учебна година, Попис , 2021. Извор – МакСтат база⁶ на податоци:

Индикатори	Струмички микро регион
Број на средни училишта	3 (само во општина Струмица)
Вкупно наставници во средно образование	242
Запишани ученици во средно образование во учебната 2020/2021 година	1510
Број на ученици кои завшиле средно образование во учебната 2020/2021 година	858

Бројот на запишани ученици во средно образование во учебната 2020/2021 година е 1510 што не треба да изненадува бидејќи и бројот на наставници во средни училишта е исто така најнизок и изнесува 242 од вкупниот број во земјата. Универзитетите се исто така лоцирани само во о.Струмица и тоа два Универзитети државниот универзитет „Гоце Делчев“ од Штип кои нуди дисперзирани студии и приватниот универзитет ФОН каде освен што се запишуваат дел од младите од четирите општини од Струмичкиот микро регион, така и од останатите градови од Југоисточниот регион каде сепак бројката на запишани на универзитет во Струмица е многу мала со фактот дека повеќето млади запишуваат универзитет во Скопје или Штип.

Доколку се земат увид статистички податоци од претходни години ќе се забележи дека има тенденција на мало намалување на бројот на запишани ученици во средно образование, намалување на ученици кои завршиле средно образование и ученици по училиште и ученици по наставник во средно образование. Тоа е во корелација со констатации за намален наталитет поради иселување на младите, миграција во други градови и континуирано стареење на населението.

Овој тренд од една страна создава слика на соодветни услови на учениците и наставниците, меѓутоа во основа го одразува намалувањето на бројот на население и на младата популација во регионот.

⁶http://makstat.stat.gov.mk/PXWeb/pxweb/mk/MakStat/MakStat_ОбразованиеNauka_SrednoОбразование_KrajУчебна/175_sredn_iucilista_op_t4_ml.px/table/tableViewLayout2/?rxid=6005c59d-32b4-4f28-8080-d9978a0dc164

Вкупно резидентно население на возраст од 15+ години **според највисок степен на образование**, пол, возраст, по општини, Попис , 2021. Извор – МакСтат база⁷ на податоци:

		Без образование		Незавршено основно образование		Основно образование		Средно образование		Високо образование	
		Мажи	Жени	Мажи	Жени	Мажи	Жени	Мажи	Жени	Мажи	Жени
Босилово	15-19	7	5	10	12	213	211	46	61	-	-
	20-24	6	9	7	3	31	40	245	245	16	42
	25-29	6	5	12	10	54	50	224	154	39	63
Василево	15-19	-	3	45	28	206	197	45	44	-	-
	20-24	5	11	27	42	69	72	186	160	7	24
	25-29	8	14	49	48	91	53	117	78	36	45
Ново Село	15-19	-	-	5	1	106	94	28	35	-	-
	20-24	1	-	1	1	11	7	123	115	9	17
	25-29	2	-	-	-	19	21	105	64	31	48
Струмица	15-19	32	35	70	79	799	802	291	270	-	-
	20-24	18	33	36	54	108	91	913	825	55	141
	25-29	47	49	65	66	115	90	670	497	316	499

Дипломирани студенти според степенот на студии, пол и според местото (општината) на постојано живеење, по години, Попис , 2021. Извор – МакСтат база⁸ на податоци:

	2020		
	Вкупно		
	Вкупно	Мажи	Жени
Струмица	142	51	91

Засегнати страни во процесот на превенција на НЕЕТ преку образовниот процес се: АВРМ, ЦСР, Педагошко – психолошка служба во училиштата, Средни стручни училишта (практиканска работа), Општините, Бизнис Сектор, Маркетинг, Круг на пријатели, Младински информативни центри, Центар за доживотно учење, БРО и МОН.

⁷ <http://makstat.stat.gov.mk/PXWeb/pxweb/mk/MakStat>

⁸ http://makstat.stat.gov.mk/PXWeb/pxweb/mk/MakStat/MakStat_ОбразованиеНаука_VisokoОбразование_DipolmiraniStudenti/25_VsObr_RM_T6_ml.px/table/tableViewLayout2/?rxid=0a4144b7-2f81-4bc1-a9f8-7b8c702b66bc

Знаци кои укажуваат дека еден ученик е во ризик рано да го напушти образованието или да стане НЕЕТ се:

- незаинтересираност и бегане од часови,
- слаб успех, слаба мотивација/неинформираност,
- немање самодоверба, недоверба во системот,
- потекнува од семејство на социјален ризик,
- избегнува настава поради работен однос,
- нарушени семејни односи, нарушена комуникација со врничка група,
- прерано стапување во брачна/вонбрачна заедница итн.

Евиденцијата за лицата во ризик треба да ја води посебна институција која ќе прави анализа и ќе евидентира и прибира податоци од училиштата, ЦСР и АВРМ и ќе ги класифицира. ЦСР можат да придонесат со споделување на информации до училишта преку непосредна и континуирана соработка со педагошка-психолошката служба во училиштето.

Млади од Струмичкиот микро регион кои не се во работен однос

Младинската невработеност во земјите од Западен Балкан е генерално висока и иако има тренд на намалување, во 2020 година стапката на невработеност во земјава се уште е два пати поголема од просекот во ЕУ, со повеќе од една петтина од младите кои влегуваат во НЕЕТ групата – млади кои не учат, не се вработени и не посетуваат обуки.

Стапките на учество во работната сила за работоспособното население (15-64) остануваат пониски од оние што се евидентирани во Европската Унија. Ниските стапки на учество се должат пред сè на ниската стапка на активност на жените (52,2 % во споредба со 78,3 % за мажите) во Европската Унија).⁹

Зголемувањето на вработеноста и намалувањето на невработеноста кај младите лица (15-29) во последните десет години се должеа пред сè на демографски фактори (населението во оваа возрасна група е намалено за повеќе од 13 % по 2008 година). Растот на слободни работните

⁹ Евростат: *Население според пол, возраст и ниво на образование*, различни години

места беше ограничен додека слободните работни места одеа во полза пред сè за младите луѓе во возрастната група 25-29 години.

Проблем е што државата нема соодветни податоци и информации за проблемот со младинската невработеност, а повеќето од политиките се генерални и не се фокусирани и дизајнирани за млади. Факт е дека главната улога ја има државата но, потребно е усогласено делување и координација меѓу различните владини институции и агенции, на национално и локално ниво. Но, потребна е поддршка од општеството во целина, односно, од приватниот и граѓанскиот сектор.

Овде можеме да ги споменеме и напорите кои граѓанскиот сектор ги прави во изминатите години за вклучување на гореспоменатите категории млади во пазарот на труд и нивното зајакнување во однос на вклученоста во социо-економските процеси на заедницата. Еден ваков пример е и овој проект „Иницијатива за социо-економско зајакнување на младите од Струмичкиот регион“, но и останати проекти на ЦИА НОВУС во изминатите неколку години: „Платформа за инвестиции во заедницата“, „Традиционални занаети, шанса за претприемништво“, „Иднината на младите“, „Нови аспекти во локалната економија преку процесот на градење на родова перспективна заедница“ и други.

Лошото/несоодветно образование, апатијата и демотивираноста на младите, како и несоодветните знаења со потребите на пазарот се идентификуваат како главни причини за високата младинска невработеност и емиграција, за што е потребна целосна и длабинска реформа на сите нивоа на образовниот систем, базирана на квалитетни анализи и заклучоци од сите засегнати страни, особено младите.

Ова го покажуваат истражувањето на Млади инфо – Македонија – „Студија за НЕЕТ и млади од ранливи категории“, изработено во рамките на проектот WB&T for EmploYouth, фокусиран на зголемување на вработеноста и вработливоста на НЕЕТ младите и младите од ранливи категории во Република Македонија. Проектот е финансиран од Европската унија и имплементиран под водство на Фондацијата Ана и Владе Дивац од Србија.

Суштинската одлика на показателите на пазарот на труд е што поединците се класифицираат во 3 категории што заемно се исклучуваат: **вработени, невработени и неактивни**. Во овој случај, фокусот се става на невработеноста кај младите луѓе. Според критериуми „невработени“ се сите поединци: а) без работа (што не се платени или самовработени); б) кои се тековно достапни за платено вработување или самовработување; и в) активно бараат работа;

Дефиницијата за невработеност го отфрла активното барање на работа, за да ги вклучи обесхрабрените невработени работници т.е. оние поединци што не бараат работа, бидејќи сметаат дека нема достапна работа или веруваат дека не ги поседуваат неопходните вештини за да бидат конкурентни на пазарот на труд.

Невработени лица во Струмичкиот регион според возрасна група	15-19 години	20 – 24 години	25 – 29 години
Вкупно невработени - 4930	214	573	740

Во Струмичкиот регион вкупно невработени се 4930, од кои 1527 се од категорија млади односно на возраст од 15 до 29 години. Најголем дел од НЕЕТ младите кои се долгорочно невработени се на возраст од 25 до 29 години и претежно се млади само со основно образование, кои живеат во рурални средини и се немотивирани. Тоа го покажуваат статистичките податоци од Агенцијата за вработување на Република Северна Македонија¹⁰ според прегледот на невработени лица според возрасна структура со состојба на 31.08.2022 година.

Според законската рамка битен е фактот дека Министерството за труд и социјална политика останува централна институција која се занимава со прашањето на невработеноста во земјата, додека Агенцијата за вработување е втора. Агенцијата за млади и спорт останува на маргините, главно адресирајќи прашања поврзани со спортот и младинското учество. Истовремено, останатите институции имаат недостиг и од податоци и од стратешки пристап за справување со невработеноста на НЕЕТ и ранливите групи млади.

Главни причини за високата невработеност кај младите на фокус група организирана од ЦИА НОВУС посочени беа следниве:

- Лошото/несоодветно образование
- Разочараноста на младите и неинформираноста за потребите на пазарот на труд

¹⁰ <https://www.av.gov.mk/content/Statisticki%20podatoci/%D0%90%D0%B2%D0%B3%D1%83%D1%81%D1%82%202022/P2vozrast082022.xls.pdf>

- Корупцијата и непотизмот
- Недостигот од волонтерски програми и пракса
- Ниски плати

Невработеноста на младите со себе носи огромни последици врз личноста на младиот човек и врз неговата иднина, но и врз заедниците во кои живеат. Невработените млади имаат тешкотии во воспоставувањето значајни врски во општеството и се соочуваат со социјална и со политичка изолација. Негативните последици од периодите на невработеност, според истражувањата, го погодуваат младиот човек на повеќе нивоа: со секој ден поминат во состојба на невработеност, се намалуваат шансите за идно вработување, а се зголемува ризикот од сиромаштија. Понатаму, невработеноста ги намалува шансите и за идна пристојна работа и добра заработувачка. Невработените лица, исто така, ги губат можностите за создавање на потребните контакти за успех на пазарот на трудот и овој недостиг на градење социјален капитал е една од причините за идното полошо котирање на пазарот на трудот. Невработеноста влијае врз зголемување на антисоцијалните и на девијантните појави и ги зголемува нееднаквостите меѓу различните групи во општеството. Анализите покажуваат дека од невработеност почесто патат младите што припаѓаат на маргинализираните групи или потекнуваат од или живеат на одредени запоставени/напуштени места. Социјално исклучените, невработените, а едуцирани лица се соочуваат и со друг вид проблеми. Тие го губат знаењето, кое брзо застарува, ги губат професионалните вештини и работните способности и не можат да опстанат ако не се социјалната помош и поддршката од државата, кои единствено можат да им обезбеди некаква социјална сигурност. За државата, високиот процент на невработени млади значи залудно трошење на инвестициите во образованието и во обуката, намалена основа за оданочување и поголеми трошоци за бесплатни социјални услуги.

Млади од Струмичкиот микро регион кои немаат поседувано никаква обука

Во однос на пристапност на податоци за конкретна бројка на млади кои немаат поседувано никаква обука не можевме да дојдеме до релевантни податоци бидејќи за истите индикатори не се води никаква евиденција од ниту една институција во државата.

Засегнати страни во процесот на подобрување на можностите за обука, квалифијација, преквалификација и доквалификација се: училиштата, факултетите, работнички универзитети, приватни образовни институции, центри за странски јазици, кариерни центри, центрите за социјална работа, Министерството за труд и социјална политика, Бирото за развој на образование, Стопанска комора, АВРМ, ПИОМ, НВОи, како и бизнис секторот.

Мотивација на НЕЕТ да се вклучат во обука се:

1. Поголема посветеност на АВРМ во спроведување на континуирани интервјуа со НЕЕТ како и континуирана промоција на програмите за обука (квалификација, преквалификација и доквалификација) преку медиумите, социјалните мрежи и презентации во СОУ и факултетите.
2. Центарот за Социјална Работа да врши рана детекција / идентификување на НЕЕТ, и преку психо-социјална поддршка адекватно да ги упатува во АВРМ, а во специфични случаи и да ги обврзува да посетуваат обука.
3. Граѓанските организации да развиваат и спроведуваат посебни програми за мотивација на НЕЕТ, како и да ги мотивираат преку успешни приказни, културни настани, инфо-центри, саеми, инфлуенсери, јавни личности и сл.
4. Училиштата континуирано да ги мотивираат учениците за вклучување во програмите за обуки преку споделување на успешни приказни (на млади кои се вработиле по посетување на обука) како и поддршка од наставниците, стручните служби и кариерните центри (поголем бр. работилници)

5.Бизнис секторот да се прилагоди на потребите на НЕЕТ и преку организациите на работодавачи континуирано да спроведуваат кампањи за понуди на слободни работни места, дефицитарни занимања и можности за обука.

Обуките имаат за цел да ги подобрат вештините и кфалификациите на невработените лица за нивна поуспешена интеграција на пазарот на труд. Во рамките на новиот Оперативен план на Агенцијата за вработување во изминатите години предвидува доквалификација со неколку обуки и мерки за практиканство и младински додаток.

Агенцијата за вработување нуди доквалификација преку:

- **Обука на работно место за познат работодавач** – целта на мерката е стекнување на вештини на невработените лица за извршување на работните задачи во согласност со потребите на работодавачот.
- **Обука за стручни квалификации според барање на работодавачите** – целта на мерката е да се обезбеди обука за стручни квалификации спроведени од верификувани обучувачи според барањата на работодавачите.
- **Стручни обуки според барање на работодавачите** – целта на мерката е да обезбеди обука за стручни квалификации според барањата на работодавачите.
- **On-line обуки за вештини според барање на работодавачите** – целта на мерката е да обезбеди on-line обука за вештини според барањата на работодавачите. Лицата што ќе ја посетуваат обуката ќе добијат пристап до онлајн обуки, согласно трендовите и побарувањата на пазарот на труд.
- **Развој на вештини преку обуки за зголемување на вработливоста на повратниците од странство** – целта на мерката е да обезбеди можности за учење на работно место, практиканство во локални компании, валидација на други вештини стекнати преку неформални обуки за да ја зголеми вработливоста на невработените лица. Лицата што ќе ја посетуваат обуката ќе добијат пристап до обуки согласно трендовите и побарувањата на пазарот на труд.
- **Обука за побарувани занимања** - целта на мерката е преку обука да се задоволат потребите од побарувани занимања, социјални услуги и квалификации што водат до “зелени работни места”, е-трговија.

- **Обука за возачи за Ц и Д – категорија** – Целта на мерката е зголемување на вработливоста на евидентираниите невработени лица преку стекнување на вештини, согласно побарувањата во сообраќајната струка и искажаните потреби за работна сила во оваа стопанска гранка и нивно вработување.
- **Обуки за напредни ИТ вештини (со кофинансирање)** – мерката има за цел да се надградат вештините на невработените лица со минимум средно образование во областа на информациските технологии заради зголемување на нивната конкуретност и побрза интеракција на пазарот на труд.

Практиканство – мерката има за цел да им овозможи на младите стекнување практични работни знаења и вештини потребни за извршување работни задачи на одредени работни места.

Исплата на младински додаток – целта на мерката е поттикнување на вработување на 3500 млади лица до 23 години за вработување во дејностите на производство по завршување на средното образование, со што ќе допринесе до подобрување на нивниот животен стандард со работа и задоволување на потребите на работодавачите со соодветно квалификувана работна сила.

Младински додаток може да користи млади лице до 23 години кое ги исполнува следниве критериуми:

- Е опфатено со задолжително социјално осигурување по основ на вработување кај работодавач или самовработување со претежно производна дејност;
- Е вработено во приватна агенција за вработување и е отстапено на работа кај работодавец со претежно производна дејност или
- Е опфатено во задолжително социјално осигурување како индивидуален земјоделец.

Според регистерот на АВРМ заклучно со 28 февруари 2022 на територијата на Република Северна Македонија има вкупно регистрирано 230.595 илјади невработени лица до 29 години¹¹. Со овие мерки се цели кон придонес за намалување на младинската невработеност како еден од најголемите предизвици со кои се соочуваат младите од нашата земја, но сеуште не посотојат податоци за тоа во колкава мера истите се искористени. Според податоци од АВРМ Струмица стигнавме до сознанија

¹¹ <https://www.av.gov.mk/godishni-izveshtai.nspix>

дека многу мал процент од Струмичкиот микро регион ги користи овие мерки или обуки за стекнување квалификација, доквалификација или градење капацитети додека активно бара работа, а тука е и недостигот на мотивација кај младите кои во многу мал број поседуваат обуки организирани исто така и од страна на граѓанскиот сектор.

Млади на возраст од 15-29 годишна возраст од Струмичкиот микро регион кои посетуваат обуки во рамки на Центар за истражување и анализи НОВУС најголем процент се од Струмица, следно млади од Босилово кои посетуваат обуки, млади од Василево и најмал процент се млади од Ново Село кои посетуваат обуки организирани од страна на ЦИА НОВУС, можеби и поради тоа што дел од нив се ограничени кога станува збор за транспорт. Младите од Струмичкиот микро регион не покажуваат голем интерес кога станува збор за обуки, ниту пак даваат конкретни предлози за какви обуки се заинтересирани. Имаат интерес за тоа каде да се информираат, но дел од нив незнаат ни каде да се обратат за да добијат било каква обука.

Фокусот на NEET го нагласува проблемот на „неактивна младина“, заедно со младите невработени лица кое сè повеќе го привлекуваат вниманието на креаторите на јавните политики. Привлечно е користењето на акронимот NEET поврзан со фактот дека потенцијалната, ранлива младина ја става под еден наслов и еден индикатор. Како и да е станува збор за невработени млади лица кои не се во образование и обука. Но, се наметнува потребата од распределба по групи (невработени, обесхрабрани, неактивни, без образование, кои не се пријавуваат во агенција за вработување и сл.) што дозволуваат да се разберат причините за таква класификација и дизајнирање на политики за нивно решавање.

Со тоа што младите се не активни и не поседуваат обуки немаат никакви вештини за водење на сопствен бизнис ниту пак знаат каде треба да се обратат. Интересно е тоа што имаат слушнато за Агенцијата за вработување но, немаат никакви детални информации како би можела истата да им помогне во процесот на барање на работа, ниту пак имаат слушнато за мерките и програмите за вработување и самовработување.

Вкупно резидентно население на возраст од 15+ години според писменост и пол, по општини, Попис, 2021. Извор – МакСтат база¹² на податоци:

		Писменост - ВКУПНО		Писмен		Неписмен		Непознато	
		Мажи	Жени	Мажи	Жени	Мажи	Жени	Мажи	Жени
Босилово	15-19	296	310	269	282	7	7	20	21
	20-24	329	375	301	336	4	6	24	33
	25-29	374	321	332	279	4	5	38	37
Василево	15-19	323	305	287	266	9	6	27	33
	20-24	327	353	285	296	9	15	33	42
	25-29	331	282	290	220	12	21	29	41
Ново Село	15-19	146	136	139	130	-	-	7	6
	20-24	155	149	145	140	-	-	10	9
	25-29	169	150	156	137	2	-	11	13
Струмица	15-19	1 357	1 352	1 151	1 128	41	58	165	166
	20-24	1 313	1 331	1 103	1 095	29	53	181	183
	25-29	1 441	1 476	1 190	1 202	55	69	196	205

Вкупно резидентно население на возраст од 15+ години во формалното (редовно) образование, според степенот на образование, пол и возраст, по општини, Попис, 2021. Извор – МакСтат база¹³ на податоци:

	Степен на образование - ВКУПНО		Непосетува образование		Основно образование		Средно образование	
	Мажи	Жени	Мажи	Жени	Мажи	Жени	Мажи	Жени
Босилово	5 581	5 421	4 665	4 484	536	473	204	194
Василево	5 103	4 892	4 155	3 911	587	605	195	150
Ново Село	3 404	3 387	3 001	2 949	198	212	113	108
Струмица	23 326	24 018	18 683	19 334	2 505	2 269	832	840

¹² <http://makstat.stat.gov.mk/PXWeb/pxweb/mk/MakStat>

¹³ <http://makstat.stat.gov.mk/PXWeb/pxweb/mk/MakStat>

Млади од Струмичкиот микро регион со помалку можности

Пред да почнеме со излагање на податоците од истражувањата и мапирањето спроведени во склоп на овој проект, важно е да се објасни кои се тие млади со помалку можности.

Младите луѓе со помалку можности се дефинирани во водичот за програмата Еразмус+ како оние млади луѓе кои се во понеповолна положба во споредба со нивните врстници затоа што се соочуваат со еден или повеќе од седумте фактори на исклучување: попреченост, здравствени проблеми, образовни тешкотии, културни разлики, економските пречки итн. Тоа се млади кои најчесто се соочуваат со следниве пречки:

СОЦИЈАЛНИ ПРЕЧКИ

- Дискриминација – млади луѓе кои се соочуваат со дискриминација или недоволна застапеност поради пол, етничка припадност, религија, сексуална ориентација, попреченост итн.
- Ризично однесување – млади луѓе со ограничени социјални вештини или антисоцијални или ризични сексуални однесувања, (поранешни) престапници, (поранешни) злоупотребувачи на дрога или алкохол;
- Ситуација на ризик или неволја – млади и/или самохрани родители, сираци, млади луѓе од распаднати семејства; жртви на напуштање, семејно насилство, малтретирање или сексуална злоупотреба; млади луѓе кои живеат во многу несигурни ситуации или бездомници;

ЕКОНОМСКИ ПРЕЧКИ

- Економски прашања – млади луѓе со многу низок животен стандард, многу ниски примања, силна зависност од системот на социјална заштита, сиромаштија, млади луѓе кои се бездомници поради економски проблеми, млади луѓе во долгови или со финансиски проблеми.
- Прашања за вработување – млади луѓе кои не студираат или работат (НЕЕТ) или лица со долгорочна невработеност (повеќе од една година).

ИНФОРМИЦИИ И ЗДРАВСТВЕНИ ПРОБЛЕМИ

- Ментални пречки (интелектуални, когнитивни, учење)
- Телесни и сензорни пречки или други попречености

– Лесни здравствени проблеми: нетолеранција, здравствени проблеми, хронични здравствени проблеми и ментални состојби кои можат да влијаат на нивниот секојдневен живот.

– Тешки здравствени проблеми: млади луѓе со хронични здравствени проблеми, тешки болести, психијатриски состојби, ментални здравствени проблеми, самоубиства итн.;

ОБРАЗОВНИ ТЕШКОВИ

– Проблеми со учењето – млади луѓе со потешкотии во учењето или слаби училишни резултати;

– Недостиг на задолжително образование – возрасни млади луѓе кои не го завршиле задолжителното образование, предвременно напуштање на училиштето или напуштање на училиштето (врз основа на возраста за завршување на училиштето и од задолжителното средно образование).

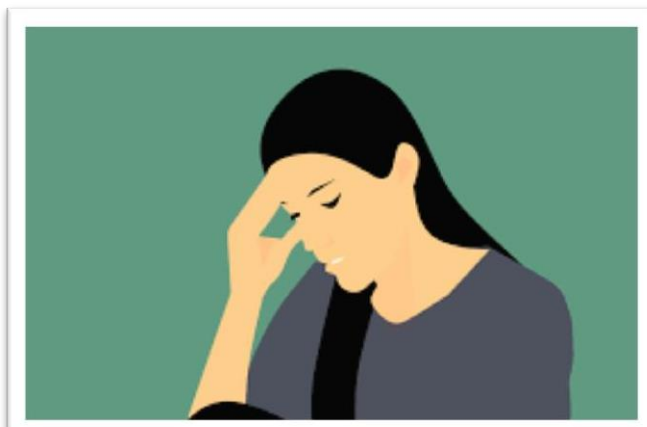
КУЛТУРНИ РАЗЛИКИ

– Имигрант/Бегалец – млади имигранти или бегалци или потомци од имигрантски или бегалски семејства, проблеми со културна инклузија итн.

– Малцинства – млади луѓе кои припаѓаат на (недоволно застапено) малцинство поради пол, етничка припадност, религија, сексуална ориентација итн.

ГЕОГРАФСКИ ПРЕПРЕКИ

- Географска изолација: млади луѓе од оддалечени или рурални области, кои живеат на мали острови, напуштени села или периферни региони (далеку од урбаните области!)
- Проблематични области: млади луѓе од урбани проблематични зони или од помалку сервисирани области (ограничен јавен превоз, лоши капацитети)

Вкупно резидентно население според статусот на попреченост по возрастни групи и пол, по општини, Попис 2021. Извор – МакСтат база¹⁴ на податоци:

		Статус на попреченост- ВКУПНО			Да - Со попреченост		
		Пол - ВКУПНО	Мажи	Жени	Пол - ВКУПНО	Мажи	Жени
Босилово	0-14	1 709	912	797	5	2	3
Василево	0-14	1 967	977	990	4	3	1
Ново Село	0-14	678	343	335	5	3	2
Струмица	0-14	8 451	4 403	4 048	32	20	12

Вкупно резидентно население според видот на попреченоста, групи на возраст и пол, по општини, Попис 2021. Извор – МакСтат база¹⁵ на податоци:

		Вид на попреченост- ВКУПНО			Со движењето			Со видот			Со слухот			Со комуникацијата			Други потешкотии		
		Пол - ВКУПНО	Мажи	Жени	Пол - ВКУПНО	Мажи	Жени	Пол - ВКУПНО	Мажи	Жени	Пол - ВКУПНО	Мажи	Жени	Пол - ВКУПНО	Мажи	Жени	Пол - ВКУПНО	Мажи	Жени
Босилово	0-14	5	2	3	2	-	2	1	1	-	-	-	-	1	-	1	1	1	-
Василево	0-14	4	3	1	-	-	-	1	1	-	-	-	-	1	1	-	2	1	1
Ново Село	0-14	5	3	2	1	-	1	-	-	-	-	-	2	1	1	2	2	-	
Струмица	0-14	32	20	12	5	3	2	4	3	1	3	-	3	7	6	1	13	8	5

Од табелите може да се забележи бројот на млади со помлку можности поради здравствени проблеми и некаква попреченост. При тоа, останува отворено прашањето какао да се овозможи поттикнување и развој на еднакви можности за сите. Иако е важно да постојат соодветни социоекономски, правни и културни услови и амбиент во кој ќе може да се реализираат личните особини на младите, најпрво е потребно да се идентификува дали и во која мера во Струмичкиот микро регион постојат луѓе кои имаат потенцијал да работат со тие луѓе, да ги реинтегрираат и да ги поддржат во реализацијата на нивните идеи. Вештините на млади од оваа НЕЕТ категорија им се потребни во иста мера како и на другите за да може идејата да ја трансформираат во реалност, додека знаењето им е потребно да ја разберат идејата во целост.

Овде е исто важен фактот кој потенцира дека повеќето млади од Струмичкиот регион се невработени и не доволно активни поради географските препреки заради тоа што младите од

¹⁴ <http://makstat.stat.gov.mk/PXWeb/pxweb/mk/MakStat>

¹⁵ <http://makstat.stat.gov.mk/PXWeb/pxweb/mk/MakStat>

Босилово, Василево и Ново Село поттекнуваат од рурални области и тие се оддалечени од урбаните, дел од нив живеат во напуштени села или периферни реони (далеку од урбаните области) и најчесто таквите млади се ограничени со јавен превоз, или истиот неможат да си го пружат поради недостаток на финансиски средства, дел од нив имаат лоши услови за живот, помалку сервисирани области и недостапни услуги. Поради тие причини е потребно да се работи на надминување на овие пречки, со тоа што надлежните институции ќе воспостават општествен систем кој нема да ги исклучува тие млади туку ќе работи на нивна реинтеграција и социјализација за да имаат еднакви можности како сите.

ПРЕПОРАКИ И ЗАКЛУЧОЦИ

- Особено значење треба да се даде на „преминот од образование на пазар на труд“ и треба да се работи со потенцијалните млади во ризик, за да се зголеми свесноста кај нив за потенцијалните проблеми со кои би се соочиле и потребните вештини и компетенции за надминување на таа состојба;
- Достапност на неформално образование за „меки вештини“ како и преквалификација и доквалификација со цел да се обезбеди континуирана конкурентна работна сила;
- Поттикнување на претприемачко образование и учење, студентска практика и волонтерство како модели за стекнување професионално искуство со цел побрза интеграција на пазарот на труд;
- Поддршка на провајдерите на обуки на неформално образование за достапна понуда за обуки за „меки вештини“ и младинско претприемништво.
- Воспоставување на редовна соработка на општината со Агенцијата за вработување и организирање на информативни средби и сесии за промоција на мерките и активностите за поддршка на младите.
- Спроведување на редовна соработка на општината со Агенцијата за вработување за едукација на младите луѓе за можностите за отворање на сопствен бизнис.
- Агенцијата за вработување да реализира информативни сесии во средните училишта за состојбата на понуда и побарувачка на работни профили на пазарот на труд.
- Инклузивни меѓу-секторски партнерства кои ќе работат на кариерниот развој од „образование до работа“ преку развој на методи и услуги за активирање на ранливите категории;
- Теренска и истражувачка работа за да се идентификува NEET групата и формирање клубови за млади каде ќе ги добиваат потребните информации;
- Работа преку индивидуализиран пристап со младите од NEET групата;
- Вклучување на Социјални грижи, Агенцијата за вработување, НВО секторот и општината за работа со NEET групата;
- Системски пристап при работата со NEET групата преку татори/ ментори на ученици во ризик од страна на образовните институции: наставници, кариерни советници и психолози;
- Едношалтерски центри во општината за работа и информирање на ранливи категории на граѓани;

- Кариерна ориентација и кариерно насочување на ранливи категории на граѓани;
- Ангажирање и профилирање на младински советници кои ќе комуницираат и работат со ранливи категории на граѓани и ќе им понудат можности за обука, едукација, преквалификација.
- Да се направи истражување кое ќе ги идентификува причините за постоење на NEET групата односно, социоекономска позадина, образование на родители, интерес на родителите за образование на детето, место на живеење и сл. и преку индивидуализиран пристап да се работи во насока на негова едукација или доедукација, како и да им се даде психо- социјална поддршка;
- Унапредување на мерките за вработување на NEET групата на локално ниво;
- Агенцијата за вработување да организира инфо- сесии за средношколци (матуранти) да се запознаат со можностите на пазарот на труд, како и организирање на мотивациони обуки и кампањи;
- Центарот за социјални грижи да ја зајакне советодавната и стручна работа преку советувалишта за млади;
- Училиштатот да организираат секции, работилници, обуки на различни теми од областа на менаџментот, самодовербата, емоциите, креативност, финансии, меки вештини, лидерство, личен развој и сл.
- Кариерното советување на биде задолжително и да има посета од страна на релевантните институции за работа со млади лица и ранливи категории;
- Достапност на програми за микрофинансирање за ранливи категории на граѓани кои сакаат да отворат свој сопствен бизнис;
- Зголемување на свесноста кај младите и ранливите категории дека претприемништвото може да се научи и дека претприемачите може да се создадат;
- Реализација на истражувања и студии на случај за динамиката на претприемништвото, претприемачкиот процес, претприемачкиот профил во Република Северна Македонија;
- Формирање на локални партнерства за поддршка на потенцијални бизнис идеи и потенцијални млади претприемачи;
- Промоција на концептот на социјално претприемништво и изработка на локална стратегија за женско претприемништво, социјално претприемништво и младинско претприемништво;
- Развивање на тренинг модули за претприемништво и социјално претприемништво за ранливи категории;

- Изработка на менторски програми и професионално советување на потенцијални млади претприемачи;
- Организирање на обуки за претприемачки вештини и водење на бизнис;
- Развивање на стратегиски пристап на локално ниво за економско активирање на NEET групата и ранливите категории;
- Ангажирање на експерти за работа во локалните училишта кои ќе ги идентификуваат младите во ризик и ќе преземат превентивни мерки;
- Поголема посветеност на АВРМ во спроведување на континуирани интервјуа со НЕЕТ како и континуирана промоција на програмите за обука (квалификација, преквалификација и доквалификација) преку медиумите, социјалните мрежи и презентации во СОУ и факултетите
- Граѓански организации да развиваат и спроведуваат посебни програми за мотивација на НЕЕТ, како и да ги мотивираат преку успешни приказни, културни настани, инфо-центри, саеми, инфлуенсери, јавни личности и сл.
- Училиштата континуирано да ги мотивираат учениците за вклучување во програмите за обуки преку споделување на успешни приказни (на млади кои се вработиле по посетување на обука) како и поддршка од наставниците, стручните служби и кариерните центри (поголем бр. работилници)
- Бизнис секторот да се прилагоди на потребите на НЕЕТ и преку организациите на работодавачи континуирано да спроведуваат кампањи за понуди на слободни работни места, дефицитарни занимања и можности за обука.

ЦЕЛИ ЗА ОДРЖЛИВ РАЗВОЈ НА НЕЕТ МЛАДИ:

- Стекнување на подобро разбирање на НЕЕТ групата млади од страна на институциите.
- Утврдување соодветни мерки и интервенции за подобра интеграција на НЕЕТ групата млади.
- Подобрување на интеграцијата на НЕЕТ групата на млади и зајакнување на нивните компетенции и оспособување на пазарот на труд.

Создавање можности за социо- економски развој на младите од НЕЕТ категории и млади со помалку можности!

Како и со многу социјални прашања, НЕЕТ и невработеноста кај младите е глобално прашање што треба да биде решено на локално ниво. Според резултатите, мал број млади се вклучени во активностите на локалните младински канцеларии, една од причините поради е неостатокот на информации и мапирање за нив. Се чини дека има недоволна грижа за младите од НЕЕТ категории, како и за ранливите групи на млади. Оваа област, со оглед на нејзиното значење во социјалната еднаквост, е суштински, но не го добива вниманието што го заслужува. Покрај тоа, исто така немањето локални стратешки документи за млади од НЕЕТ категории исто така укажува на ограничената природа во која локалните самоуправи пристапуваат кон ова прашање. Податоците за младите со статус НЕЕТ не се собираат редовно, што претставува сериозен товар во услови за развој на локални младински политики.

